

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพของสารสนเทศจากการประเมินตนเองของโรงเรียนในด้านความตรงตามสภาพปัจจุบันและความครอบคลุมของสารสนเทศที่ได้ และศึกษาถึงลักษณะของความลำเอียงและแหล่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาความลำเอียงในการประเมินตนเอง/รายงานตนเองของโรงเรียน ตลอดจนศึกษาติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนอันเนื่องมาจากการประเมินตนเองของโรงเรียนในปีการศึกษา 2538 ดังนั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงได้นำเสนอเป็น 4 ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของโรงเรียนที่ศึกษา

ตอนที่ 2 คุณภาพของสารสนเทศจากการประเมินตนเองของโรงเรียน

ตอนที่ 3 ลักษณะของความลำเอียงและแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความลำเอียง

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากการประเมินตนเองของโรงเรียน

ตอนที่ 1 ภูมิหลังของโรงเรียนที่ศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การค้นพบและบรรยายวัฒนธรรมหรือแบบแผนต่าง ๆ (Patterns) ของคนกลุ่มหนึ่ง หรือองค์กรหนึ่ง ในลักษณะที่เชื่อมโยงกับสภาวะหรือสถานการณ์ (Setting) ที่เป็นธรรมชาติ โดยให้ความสนใจที่สาเหตุของแบบแผน หรือที่ความหมายและการให้เหตุผลต่อแบบแผนนั้น ๆ สถาบันการศึกษาจัดเป็นระบบย่อย (Subsystem) ระบบหนึ่งของสังคมใหญ่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากระบบย่อยอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ การศึกษาวัฒนธรรมหรือแบบแผนต่าง ๆ จึงต้องพิจารณาปรากฏการณ์ในภาพรวม ไม่แยกออกจากระบบ เพราะการพิจารณาปรากฏการณ์อย่างเป็นเสี่ยงเสี่ยง หรือดูเพียงด้านใดด้านหนึ่งจะไม่ทำให้เกิดความเข้าใจที่แจ่มชัด การศึกษาคุณภาพของสารสนเทศจากการประเมินตนเองของโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ก็เช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจใน

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนจึงต้องศึกษาแบบแผนนั้นในสภาพธรรมชาติ การศึกษาถึงสภาพภูมิหลังของแต่ละโรงเรียนจะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในด้านโครงสร้างของระบบโรงเรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

โรงเรียนที่ศึกษาทั้ง 4 แห่ง เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสร้อยฟ้า และโรงเรียนพันวษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก โรงเรียนทั้งสองนี้ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง ส่วนที่เหลืออีก 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนพลายแก้ว และโรงเรียนศรีมาลา เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล เพื่อให้เห็นโครงสร้างของโรงเรียนแต่ละแห่งได้ชัดเจนขึ้น การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาสภาพภูมิหลังของโรงเรียนแต่ละแห่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. โรงเรียนสร้อยฟ้า

โรงเรียนสร้อยฟ้า ตั้งอยู่ริมถนนมาลัยแมน ถ้าเดินทางออกจากตัวจังหวัดเลี้ยวซ้ายไปทางวัดป่าเลไลยก์ โรงเรียนจะตั้งอยู่ทางด้านขวามือห่างจากทางแยกประมาณ 300 เมตร ด้านหน้าโรงเรียนจะมีสะพานลอยสำหรับเดินข้าม แต่ถ้ามาจากทางวัดป่าเลไลยก์ เมื่อข้ามสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีนประมาณ 100 เมตร จะพบโรงเรียนสร้อยฟ้าอยู่ด้านซ้ายมือซึ่งเป็นทางโค้งพอดี

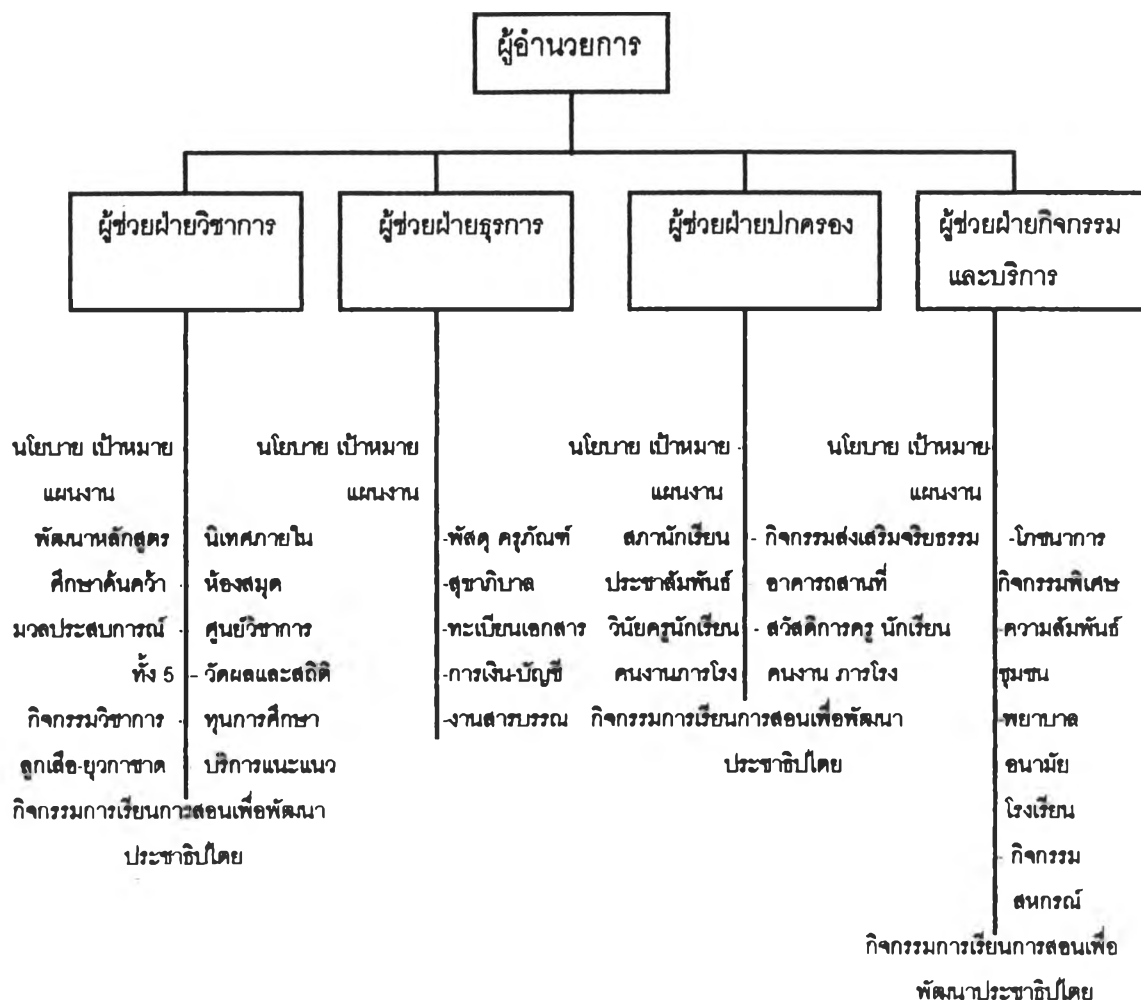
1.1 ลักษณะทั่วไป

โรงเรียนสร้อยฟ้ามีเนื้อที่ 8 ไร่ 246 ตารางวา เมื่อเดินทางเข้าไปในโรงเรียนจากทางเข้าทางด้านหน้าที่ติดกับถนนมาลัยแมน ทางด้านซ้ายมือจะเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ชั้นบนเป็นห้องเรียนสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาดนตรีโดยเฉพาะ ส่วนชั้นล่างเป็นห้องสำหรับเก็บอุปกรณ์ดนตรี ถัดจากอาคารไม้เป็นอาคารตึก มี 3 ชั้น ประกอบด้วยห้องพิเศษต่าง ๆ คือ ชั้นล่างประกอบด้วย ห้องโสตทัศนอุปกรณ์ ห้องวิชาการ ห้องโเรียนิว ห้องแนะแนว และห้องข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียน ชั้นที่สองเป็นห้องผู้อำนวยการโรงเรียน ห้องธุรการ ห้องกิจกรรม และห้องปกครอง ชั้นบนสุดเป็นห้องเกียรติยศ ห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ และห้องนาฏศิลป์ ต่อจากอาคารตึก เป็นอาคารพลศึกษา เมื่อเลี้ยวขวาต่อจากอาคารพลศึกษาจะเป็นอาคารเรียน 1 ด้านหน้าอาคาร จะมีสนามคอนกรีตและเสาธง ถัดจากอาคารเรียน 1 เยื้องไปทางด้านหลังจะเป็น

อาคารเรียน 2 พื้นที่ระหว่างอาคารเรียน 1 กับอาคารเรียน 2 จัดเป็นสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กอนุบาล

สำหรับห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา และห้องสหกรณ์ของโรงเรียนจะอยู่อีกอาคารหนึ่งถัดจากอาคารเรียนที่ 2 บริเวณด้านหน้าของอาคารนี้จัดเป็นสวน มีบ่อน้ำซึ่งมีเรือลำใหญ่จอดอยู่เพื่อสร้างเป็นห้องปฏิบัติการภาษาไทย ต่อจากอาคารดังกล่าวจะเป็นอาคารเรียนที่ 3 และอาคารเรียนที่ 4 ถัดจากอาคารเรียนที่ 4 จะเป็นสนามเล็ก ๆ สำหรับให้เด็กประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับงานเกษตร โดยได้ดัดแปลงบ้านพักครูสำหรับเป็นที่สอนงานเกษตร และเก็บอุปกรณ์การเกษตร ใกล้กับบ้านพักครูจะมีทางสาธารณะเล็ก ๆ เข้าออกได้ อีก 2 ทาง ตรงข้ามกับอาคารเรียนที่ 4 เป็นหอประชุม สำหรับใช้ประชุมนักเรียน จัดกิจกรรมต่าง ๆ และรับประทานอาหารกลางวัด ติดกันเป็นโรงครัว และถัดมาเป็นเรือนพยาบาล ก่อนจะออกจากโรงเรียนทางด้านซ้ายมือจะเป็นเรือนพักผู้ปกครองสำหรับผู้ปกครองมาคอยรับนักเรียนเวลาเลิกเรียน ตรงข้ามกับเรือนพักผู้ปกครองติดกับรั้วโรงเรียนเป็นจตุรมุขประดิษฐานพระประจำโรงเรียน (ดูแผนผังในภาคผนวก จ)

โรงเรียนสร้อยฟ้า รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ปัจจุบันเปิดสอนทั้งหมด 48 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 1,939 คน บุคลากรในโรงเรียนประกอบด้วย ข้าราชการครูจำนวน 81 คน นักการภารโรง 8 คน แม่ครัว 1 คน พนักงานขับรถ 1 คน และลูกจ้างชั่วคราว 6 คน โดยมีโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนตามภาระงานหลัก ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนสร้อยฟ้า

จากแผนภูมิที่ 2 แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนสร้อยฟ้า แบ่งงานหลักภายในโรงเรียนออกเป็น 4 งาน คือ งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง และงานกิจกรรมและการบริการ โดยในแต่ละงานจะมีผู้ช่วยผู้อำนวยการดูแลรับผิดชอบ กล่าวคือ งานด้านวิชาการมีผู้ช่วยฝ่ายวิชาการดูแลรับผิดชอบ งานด้านธุรการมีผู้ช่วยฝ่ายธุรการรับผิดชอบ งานด้านปกครองดูแลรับผิดชอบโดยผู้ช่วยฝ่ายปกครอง และงานด้านกิจกรรมและการบริการอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมและบริการ นอกจากนี้แต่ละฝ่ายจะแบ่งงานกันรับผิดชอบแล้ว

ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมและบริการยังรับผิดชอบร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยอีกด้วย

การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน จะมีหัวหน้าสายชั้นคอยประสานงานจากผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ไปยังครูผู้สอนในสายชั้น การทำงานของครูมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความสำเร็จของเด็กนักเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิชาการ ดังนั้นกิจกรรมส่วนใหญ่ของโรงเรียนจึงเน้นหนักไปทางด้านวิชาการ ศิษย์เก่าและผู้ปกครองของนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างดี จุดมุ่งหมายของผู้ปกครองและนักเรียนที่เรียนที่นี่ต้องการความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ดังนั้นเด็กนักเรียนจึงมีความกระตือรือร้นและมีการแข่งขันกันสูง จะเห็นได้จากหลังจากเลิกเรียนหรือวันหยุดเรียนนักเรียนส่วนใหญ่จะเรียนพิเศษหรือเรียนกวดวิชา

1.2 การดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียน

การดำเนินการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนสร้อยฟ้า เริ่มดำเนินการหลังจากทางโรงเรียนได้รับหนังสือให้แต่งตั้งคณะกรรมการการประเมินมาตรฐานโรงเรียนและดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามแนวทางที่ได้รับการอบรม / ความรู้จากเอกสารต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานต้นสังกัดได้แจกให้แก่แต่ละโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการซึ่งเป็นผู้ประเมินมาตรฐานของโรงเรียนท่านหนึ่งได้เล่าถึงแนวทางการดำเนินการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนให้ฟังว่า

“พอสพอ. เรามีหนังสือมาให้โรงเรียนประเมินมาตรฐานตามแบบ งบฐ. 1 , 2 , 3 ทางผอ. ก็มีคำสั่งแต่งตั้งให้ผู้ช่วยฯ ทั้งหมดนี้เป็นคณะกรรมการประเมินมาตรฐาน และก็รับผิดชอบในการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนส่งไปสพอ. ครั้งแรกเราจะประชุมกันก่อน พี่เป็นคนที่ไม่ชอบเรื่องเกณฑ์มาตรฐานมากก็จะเป็นคนอธิบายวิธีการประเมินให้กรรมการที่เขายังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานให้ฟังคร่าว ๆ ส่วนในรายละเอียดก็ให้เขาไปศึกษาจากคู่มือเอง อย่างคะแนน 1 , 2 , 3 , 4 , 5 นี้จะให้แค่ไหนก็ให้ดูจากคู่มือเป็นเกณฑ์ จากนั้นเราก็แยกกันไปประเมินตามแบบ งบฐ. 1 แล้วจะนัดวันกันเพื่อที่จะสรุปลงในแบบ งบฐ. 2 , 3 ส่ง สพอ. พอถึงวันนัดเราก็มาดูผลกันว่ามีข้อไหนที่ไม่ตรงกันบ้าง ข้อที่ผลไม่ตรงกันเราก็จะคุยกันว่าจะให้เท่าไรดี ส่วนใหญ่เราก็จะดูว่างานในข้อนั้นเราพัฒนาต่อไปได้ไหม ถ้ามันดีแล้วเราก็จะให้ 5 แต่ถ้าเห็นว่างานนี้ยังพัฒนาได้อีกเราก็จะให้ 3 ให้ 4 ก็แล้วแต่จะตกลงกัน”

สำหรับข้อมูลที่คณะกรรมการฯ นำมาใช้ในการตัดสินระดับคุณภาพนั้น ผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนแต่ละท่าน ได้อธิบายว่า

“ที่จะใช้ข้อมูลจากหัวหน้าสายชั้น ซึ่งจะให้เขาประเมินคุณภาพในแต่ละชั้นมา คือ ใครรับผิดชอบในชั้นไหนก็ประเมินในชั้นนั้นมา เราก็จะได้ข้อมูลของทุกชั้นว่าเป็นยังไง แล้วก็มาสรุปเป็นภาพรวมของโรงเรียน ส่วนใหญ่ก็จะตรงกับความเห็นของเรา” (ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ)

“ผมดูจากสภาพที่เห็นอยู่เป็นประจำ จากความสำเร็จของโครงการที่เราจัดขึ้น ก็พอจะประเมินได้ว่าโรงเรียนมีคุณภาพแค่ไหน” (ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง)

“ที่จะดูจากการดำเนินงานของโรงเรียนว่าได้ผลมากน้อยแค่ไหน โรงเรียนเราจะมีการประเมินผลตอนสิ้นปีทุกปีอยู่แล้ว พี่ว่าข้อมูลตรงนั้นมันก็เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพได้ ส่วนงานที่เราต้องรับผิดชอบโดยตรงนี่ก็จะรู้ดี เพราะทำอยู่เห็นอยู่ทุกวัน” (ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ)

“จะให้คะแนนเท่าไรนี่ ก็จะสังเกตจากการทำกิจกรรมของเราว่ากิจกรรมในแต่ละงานนี้เป็นอย่างไรมีคุณภาพไหม ดีที่สุดหรือยัง (ผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมและบริการ)

ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนของโรงเรียนสร้อยฟ้ามีการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบงานหลักของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรม คณะกรรมการฯ แต่ละท่านจะประเมินมาตรฐานโรงเรียนครบทุกด้าน แล้วนำผลการประเมินของคณะกรรมการฯ แต่ละท่านมาประชุมพิจารณาตัดสินความเหมาะสมในการให้ระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้ เมื่อผลการตัดสินในตัวบ่งชี้ใดไม่ตรงกัน จะมีการอภิปรายถึงความเหมาะสมในการให้ระดับคุณภาพซึ่งแนวทางหลักที่คณะกรรมการฯ ใช้ตัดสินว่าควรให้คุณภาพในระดับใด ขึ้นอยู่กับความเห็นของคณะกรรมการฯ ว่า งานนั้นควรมีการพัฒนาต่อไปหรือไม่ หรือถึงจุดอิ่มตัว ถ้าคณะกรรมการฯ เห็นว่างานนั้นดีแล้วก็จะพิจารณาให้ระดับคะแนน 5 แต่ถ้าเห็นสมควรว่า จุดนี้จะต้องพัฒนาต่อไปอีกก็จะให้ระดับคะแนนแค่ 4 หรือ 3 เพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนได้พัฒนางานนั้นต่อไป ในส่วนของข้อมูลที่คณะกรรมการฯ แต่ละท่าน นำมาใช้ในการตัดสินระดับคุณภาพนั้นมีแนวทางในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน กล่าวคือ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะเก็บข้อมูลจากหัวหน้าสายชั้น

และจากประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ช่วยฝ่ายปกครองจะใช้การสังเกตและผลการประเมินโครงการต่าง ๆ ในขณะที่ผู้ช่วยฝ่ายธุรการจะใช้ผลการประเมินการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ และประสบการณ์จากการทำงาน และผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมและบริการใช้การสังเกตจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นมาเป็นข้อมูลเพื่อประเมินคุณภาพในแต่ละมาตรฐาน

2. โรงเรียนพันวษา

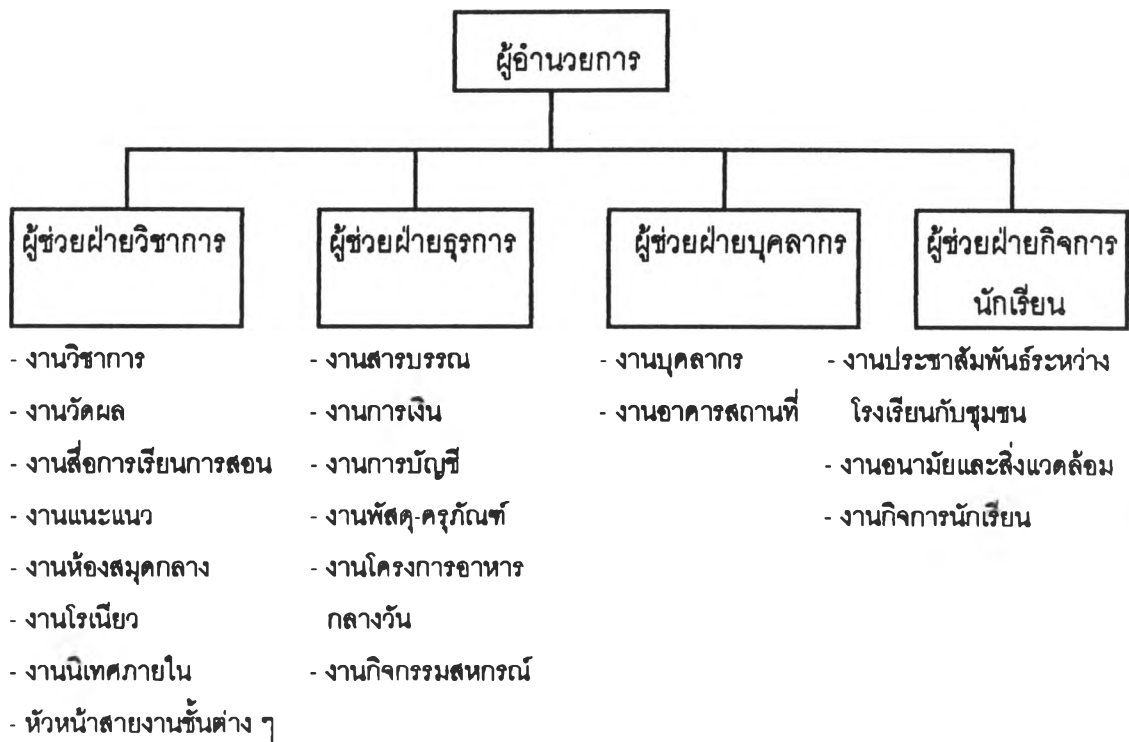
2.1 ลักษณะทั่วไป

โรงเรียนพันวษา เป็นโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ถ้าเดินทางมาจากถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรี เลี้ยวเข้าถนนหมื่นหาญจะพบโรงเรียนตั้งอยู่ทางซ้ายมือติดกับถนนหมื่นหาญ ห่างจากถนนตลิ่งชัน-สุพรรณบุรีประมาณ 800 เมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 14 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา บริเวณทางเข้าโรงเรียนมีป้อมยามตั้งอยู่และมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลความปลอดภัย ติดกับป้อมยามเป็นห้องพลศึกษาเล็ก ๆ สำหรับเก็บอุปกรณ์กีฬาต่าง ๆ เมื่อเข้ามาในโรงเรียนจะเห็นสนามฟุตบอลอยู่ทางด้านขวามือ บริเวณริมสนามฟุตบอลมีม้านั่งจัดอยู่เป็นระยะๆ ด้านที่ติดกับริมรั้วมีต้นไม้ใหญ่ปลูกอยู่ตลอดแนวทำให้บริเวณม้านั่งร่มรื่น ส่วนบริเวณทางเข้าโรงเรียนเนื่องจากไม่มีต้นไม้ใหญ่เช่นบริเวณริมรั้ว โรงเรียนจึงได้จัดทำโครงหลังคาขึ้นแทน บริเวณนี้เป็นสถานที่ที่ผู้ปกครองจะมาคอยรับบุตรหลานในเวลาเลิกเรียน ทางด้านขวามือสุด คือ สวนสุขภาพ ซึ่งเป็นสนามเล็ก ๆ มีอุปกรณ์สำหรับเด็กได้ออกกำลังกาย เช่น กระดานหก บาร์สำหรับโยน ชิงช้า ฯลฯ ส่วนทางด้านซ้ายมือตรงข้ามกับสนามฟุตบอลมีสวนหย่อมจัดไว้ตลอดแนว ถัดจากสวนหย่อมเข้าไปเป็นอาคาร 5 ภายในจัดเป็นห้องเรียนทั้งหมด จากทางเข้าโรงเรียนเมื่อเดินเข้ามาเรื่อย ๆ จะพบจุดประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนเป็นห้องเล็ก ๆ สำหรับให้ผู้ปกครองหรือบุคคลภายนอกติดต่อสอบถามเมื่อต้องการพบกับครูหรือนักเรียนในเวลาเรียน เลยจากจุดประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนจะสังเกตเห็นอาคารเรียน 4 หลัง จากขวาไปซ้าย คือ อาคาร 1 อาคาร 2 อาคาร 3 และอาคาร 4 ตั้งเรียงกันโดยจัดเป็นห้องเรียนต่าง ๆ ภายในอาคาร 2 นอกจากจะจัดเป็นห้องเรียนเช่นเดียวกับอาคารอื่นแล้ว ยังจัดเป็นห้องผู้อำนวยการและห้องผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนซึ่งอยู่บริเวณซีกขวาของตัวอาคารด้วย ทางด้านหลังของอาคาร 1 เป็นอาคารที่จัดไว้เป็นห้องสมุดและห้องพยาบาลโดยเฉพาะ ถัดไปทางด้านข้างเป็นโรงอาหาร ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นสถานที่สำหรับรับประทานอาหารกลางวันแล้ว ยังใช้สำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมวันแม่ ประชุมนักเรียน ฯลฯ ต่อจากโรงอาหารบริเวณหลังอาคาร 4

คือ อาคาร 6 อาคารนี้จัดเป็นห้องคอมพิวเตอร์และห้องพักครู ด้านหลังสุดของโรงเรียนจะมีอาคารเรียนซึ่งจัดเป็นห้องเรียนเฉพาะวิชา คือ ห้องกพอ. ห้องศิลปะ ห้องดนตรี ห้องนาฏศิลป์ และห้องสหกรณ์ ส่วนโรงครัวจะอยู่ถัดจากอาคารนี้เยื้องกับโรงอาหาร (ดูแผนผังในภาคผนวก ข)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพันวษาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2539 มีจำนวนนักเรียน 2,787 คน จัดเป็นห้องเรียนทั้งหมด 60 ห้อง บุคลากรในโรงเรียนประกอบด้วย ข้าราชการครู 112 คน ภารโรง 7 คน คนงาน 16 คน และครูผู้ช่วยสอนจำนวน 10 คน

การบริหารงานของโรงเรียนพันวษา มีลักษณะกระจายงานที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบ ทั้งหมดออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายบุคลากร และฝ่ายกิจการนักเรียน มีผู้อำนวยการโรงเรียนดูแลรับผิดชอบงานทั้งหมดภายในโรงเรียน โดยแบ่งงานด้านวิชาการ เช่น งานวิชาการ งานวัดผล งานสื่อการเรียนการสอน ฯลฯ ให้ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการรับผิดชอบ งานทางด้านธุรการ เช่น งานสารบรรณ งานการเงิน งานการบัญชี ฯลฯ มีผู้ช่วยฝ่ายธุรการดูแล ส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรและอาคารสถานที่มีผู้ช่วยฝ่ายบุคลากรรับผิดชอบ และงานด้านกิจการนักเรียนซึ่งประกอบด้วย งานประชาสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานอนามัยและสิ่งแวดล้อม และงานเกี่ยวกับกิจการนักเรียนทั้งหมด มีผู้ช่วยฝ่ายกิจการนักเรียนดูแลรับผิดชอบ การดำเนินงานของแต่ละฝ่ายจะผ่านหัวหน้าสายชั้นต่าง ๆ ไปยังครูผู้สอนในแต่ละชั้น ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนพันวษา

การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง และศิษย์เก่าของโรงเรียนเป็นอย่างดี ทำให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปได้ด้วยดี ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความพร้อมที่จะจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามนโยบายการศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนที่มาเรียนที่นี่มีความคาดหวังในการศึกษาต่อในระดับสูง ลักษณะการเรียนการสอนจึงมีลักษณะของการแข่งขันสูงเช่นเดียวกับโรงเรียนสร้อยฟ้า ซึ่งทางโรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมการสอนเสริม/สอนพิเศษให้กับนักเรียนในช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน และวันเสาร์-อาทิตย์ นอกจากนี้แล้วเด็กนักเรียนยังนิยมเรียนกวดวิชาหรือเรียนพิเศษเพิ่มเติมจากการเรียนการสอนในโรงเรียนอีกด้วย การที่เด็กสามารถประสบความสำเร็จในการสอบเข้าแข่งขัน หรือสอบเข้าเรียนต่อ หรือแข่งขันทางด้านวิชาการ เป็นความภาคภูมิใจของครูในโรงเรียน และรู้สึกรู้ว่าเป็นความสำเร็จในการจัดการศึกษา

2.2 การดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียน

การดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียนของโรงเรียนพันวษาดำเนินการโดยคณะกรรมการประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่ายที่เป็นผู้รับผิดชอบภาระงานหลักของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ ผู้ช่วยฝ่ายบุคลากร และผู้ช่วยฝ่ายกิจการนักเรียน การประเมินมาตรฐานของคณะกรรมการฯ นี้จะแบ่งกันรับผิดชอบประเมินมาตรฐานตามงานที่ตนเองรับผิดชอบ ดังที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการได้เล่าว่า

“ผู้บริหารเขามีคำสั่งมาให้ผู้ช่วยประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามแบบที่สพอ. เขาส่งมาเราก็มาดูแล้ว ก็เห็นว่ามันอยู่ในงานที่แต่ละฝ่ายรับผิดชอบ ก็เลยตกลงกันว่าแบ่งกันไปประเมินตามงานที่รับผิดชอบ อย่างผมก็ประเมินเฉพาะข้อที่เป็นงานวิชาการ ฝ่ายธุรการเขาก็ประเมินงานธุรการไป ใครรับผิดชอบงานอะไรก็ประเมินข้อที่มันเกี่ยวกับงานนั้น ซึ่งแต่ละฝ่ายเขาก็มีทีมที่ทำงานอยู่ เวลาประเมินเขาก็จะให้ลูกทีมช่วยกันประเมินสรุปมาเป็นผลของฝ่ายนั้น แล้วก็เอามารวมกันเป็นผลทั้งหมด โดยเราจะนัดประชุมกันเฉพาะผู้ช่วยแต่ละฝ่ายดูความเหมาะสมของคะแนนอีกที”

การดำเนินการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนพันวษาแม้ว่าจะใช้คณะกรรมการฯ เป็นผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนสร้อยฟ้าแต่รูปแบบการประเมินมีลักษณะที่ต่างไปจากโรงเรียนสร้อยฟ้า กล่าวคือ มาตรฐานแต่ละข้อจะถูกแยกออกประเมินตามงานที่ผู้ประเมินนั้นรับผิดชอบ คือ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะรับผิดชอบประเมินมาตรฐานเฉพาะตัวบ่งชี้ที่เป็นงานด้านวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายธุรการรับผิดชอบประเมินมาตรฐานงานธุรการและการเงิน ผู้ช่วยฝ่ายบุคลากรรับผิดชอบประเมินมาตรฐานงานบุคลากรและงานอาคารสถานที่ ส่วนผู้ช่วยฝ่ายกิจการนักเรียนรับผิดชอบประเมินมาตรฐานงานกิจการนักเรียนและงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การประเมินมาตรฐานงานแต่ละฝ่ายผู้ช่วยผู้อำนวยการจะมีคณะทำงานซึ่งทำงานประจำในแต่ละฝ่ายเป็นผู้ช่วยประเมิน หลังจากทีแต่ละฝ่ายประเมินมาตรฐานงานของตนเองแล้ว ผู้ช่วยผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่ายจะประชุมกันเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้อีกครั้งก่อนสรุปเป็นผลการประเมินมาตรฐานของโรงเรียน

ข้อมูลที่ผู้ประเมินมาตรฐานนำมาใช้ตัดสินระดับคุณภาพนั้นได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานด้านนั้นอยู่แล้ว เช่น

“ผมทำงานอยู่ฝ่ายนี้ ข้อมูลต่าง ๆ ผมก็เก็บอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว ก็ใช้ข้อมูลจากที่ทำงานนี้เป็นข้อมูลประเมิน” (ผู้ประเมินฝ่ายวิชาการ)

“ข้อมูลที่ใช้ก็ดูจากงานที่เราทำอยู่นี้แหละว่าสภาพของเราเป็นยังไง ก็ให้คะแนนไปตามนั้น แต่พอส่งขึ้นไปก็มีการแก้บ้าง คะแนนก็เลยไม่ค่อยตรงกัน หมายความว่าถ้าดูคะแนนจากที่นี่กับคะแนนของโรงเรียนนี้ก็อาจจะไม่เหมือนกัน” (ผู้ประเมินฝ่ายธุรการ)

“เราทำงานอยู่ตรงนี้มีมานานก็เห็นการดำเนินงานของฝ่ายนี้ ฉะนั้นเวลาประเมินเราก็ประเมินได้เลย คือ เรารู้อยู่แล้ว ขั้นตอนการเก็บข้อมูลก็ตัดออกไป” (ผู้ประเมินฝ่ายประชาสัมพันธ์)

“จริงๆ แล้วข้อมูลนี้ก็อยู่ในตัวอยู่แล้ว เห็นอยู่ทุกวันทำอยู่ทุกวัน คล้ายว่าเป็นบ้านเรา พอเราทำอะไร คนในบ้านเรารู้สึกยังไงมันก็รู้อยู่ละ” (ผู้ประเมินฝ่ายปกครอง)

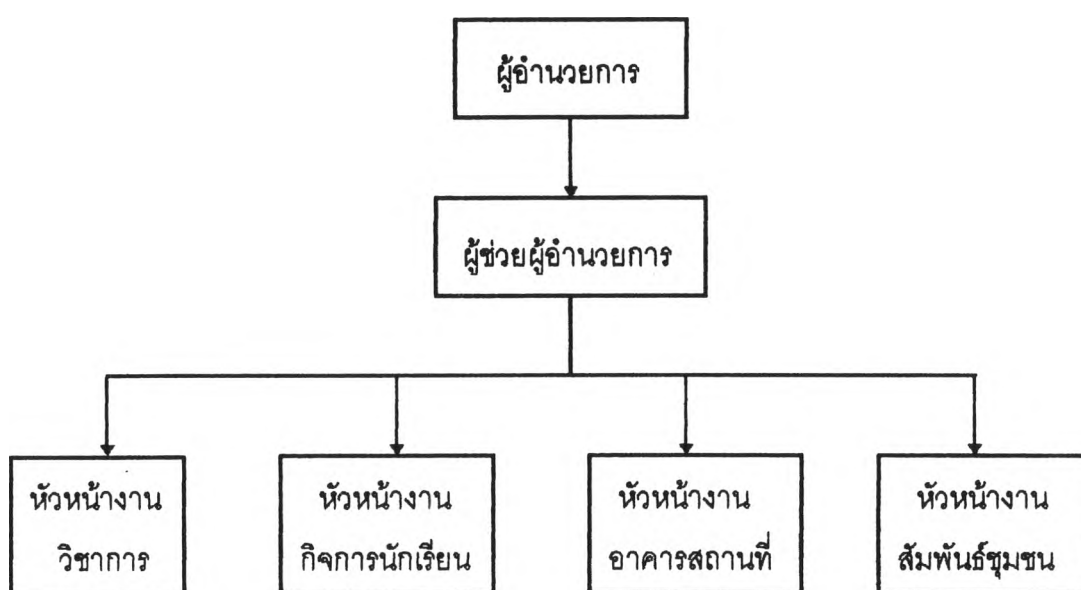
3. โรงเรียนพลายแก้ว

3.1 ลักษณะทั่วไป

โรงเรียนพลายแก้ว เป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับโรงเรียนสร้อยฟ้า และโรงเรียนพันวษา โรงเรียนอยู่ติดกับวัดมีรั้วคอนกรีตแยกบริเวณโรงเรียนออกจากวัด ด้านหน้าของโรงเรียนเป็นถนนลาดยางสายเล็ก ๆ สำหรับใช้ในการสัญจรของคนในชุมชน ถนนฝั่งตรงข้ามกับโรงเรียนมีร้านค้าขนาดเล็กตั้งเรียงรายตลอดฟากถนนบริเวณวัด ติดกับรั้วโรงเรียนเป็นสนามฟุตบอล ด้านทิศเหนือเป็นอาคาร 1 ซึ่งจัดเป็นห้องเรียนและมีห้องพิเศษ คือห้องสหกรณ์และห้องพยาบาล อยู่บริเวณหน้ามุขของอาคาร ต่อจากอาคาร 1 ไปทางทิศตะวันตก คือ อาคาร 2 เป็นอาคารที่จัดเป็นห้องพิเศษ คือ ห้องผู้อำนวยการ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องสมุด ส่วนที่เหลือจัดเป็นห้องเรียน ด้านหน้าอาคาร 2 ติดกับสนามฟุตบอลมีพระประจำโรงเรียนประดิษฐานอยู่ บริเวณรอบ ๆ จัดเป็นสวนหย่อมและสวนวิทยาศาสตร์ ถัดไปทางด้านหลังของอาคาร 2 เป็นโรงอาหารซึ่งมีโรงครัวอยู่ในตัว ติดกับโรงอาหารเป็นบ้านพักครู 1 ถัดไปเป็นโรงฝึกงานสำหรับเด็กใช้ปฏิบัติงานในกลุ่มวิชา กพอ. บ้านพักครู 2, 3 และ 4 ตั้งเรียงกันเป็นแถวนานไปกับโรงอาหาร เมื่อเดินตามทางเดินระหว่างโรงอาหารกับบ้านพักครูทั้ง 3 หลัง ขึ้นไปทาง

ทิศเหนือ จะพบอาคาร 3 ทางด้านซ้ายมือตรงข้ามกับโรงฝึกงาน อาคาร 3 นี้จัดเป็นห้องเรียนทั้งหมด ด้านหน้าของอาคาร 3 จัดเป็นสนามเด็กเล่นมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เด็กได้เล่นออกกำลังกาย เช่น ซิงก์ ไม้กระดก กระดานลื่น เป็นต้น (ดูแผนผังในภาคผนวก ซ)

โรงเรียนพลายแก้วรับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ปัจจุบันมีนักเรียนจำนวน 536 คน มีข้าราชการครูจำนวน 24 คน และนักการภารโรง 1 คน การบริหารงานภายในโรงเรียนพลายแก้วมีลักษณะดังแสดงในแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนพลายแก้ว

ในการบริหารงานของโรงเรียนพลายแก้ว ผู้อำนวยการจะดูแลรับผิดชอบงานบุคลากร และกระจายงานที่เหลือลงมา โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการดูแลรับผิดชอบงานธุรการและการเงิน ส่วนงานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์ชุมชนจะมีหัวหน้างานแต่ละงานคอยดูแลรับผิดชอบ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนจะมีหัวหน้าสายชั้นและหัวหน้าอาคารคอยประสานงานระหว่างฝ่ายบริหารกับครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบันมีเป้าหมายในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน ดังนั้นจึงมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งครูผู้สอนก็ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายของผู้บริหารด้วยดี

ผู้ปกครองของนักเรียนที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรกรรมและค้าขาย มีฐานะค่อนข้างดี และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรม หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นอย่างดี ในด้านตัวนักเรียนนั้นจะมีความกระตือรือร้นในการเรียนน้อยกว่านักเรียนของโรงเรียนสร้อยฟ้าและโรงเรียนพันวิชา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะลักษณะการรับนักเรียนเข้าเรียน ทางโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบจัดการศึกษาให้แก่เด็กในวัยเรียนทุกคนในเขตพื้นที่บริการ ลักษณะของนักเรียนจึงมีความหลากหลาย ทำให้การแข่งขันทางการเรียนมีน้อย

3.2 การดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียน

ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนของโรงเรียนหลายแก้วนั้น ผู้อำนวยการได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้บุคลากรในโรงเรียน อันประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และหัวหน้างานฝ่ายต่าง ๆ ทุกฝ่าย คือ หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้างานกิจการนักเรียน หัวหน้างานอาคารสถานที่ และหัวหน้างานสัมพันธ์ชุมชน เป็นคณะกรรมการประเมินมาตรฐานโรงเรียน โดยมีการดำเนินการประเมินดังที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการเล่าว่า

“พอมีคำสั่งจากผู้อำนวยการ ผมก็เรียกให้คณะกรรมการฯ ทุกคนมาประชุมเพื่อจะประเมินงานต่าง ๆ เราจะใช้คู่มือที่เขาให้โรงเรียนมาดูกันเป็นข้อ ๆ ไป วิธีการประเมินเราก็จะคุยกัน ว่างานของคุณที่รับผิดชอบอยู่นะเป็นยังไง มีตามเกณฑ์ที่เขากำหนดไว้แค่ไหน อย่างงานธุรการที่ผมรับผิดชอบอยู่ กรรมการคนอื่นเขาก็จะถามว่าข้อนี้โรงเรียนเรามีไหม แค่นั้นเทียบกับในคู่มือให้ระดับคุณภาพออกมา บางอย่างถ้าทุกคนรู้อยู่แล้ว อย่างประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนนี้เราก็จะคุยกันว่าจะให้ระดับไหน งานบางอย่างเราไม่มีข้อมูลอยู่เราก็จะให้ครูที่เขารับผิดชอบเอาข้อมูลมาให้ อย่างงานอนามัย หรือบางที่เราก็เรียกเขามาถามเลยว่าข้อมูลของโรงเรียนเราเป็นยังไง แต่บางอย่างมันเป็นสิ่งที่เราต้องสังเกตเอาเอง เราก็จะมาดูกันว่ากรรมการแต่ละคนเขาจะให้กันเท่าไร บางทีก็ไม่ตรงกัน เราก็คุยกันว่าทำไมถึงให้เท่านี้ ความเห็นส่วนใหญ่เป็นยังไงเราก็ให้ระดับคุณภาพไปตามนั้น”

การพิจารณาตัดสินระดับคุณภาพของโรงเรียนหลายแก้วนั้น ผู้ประเมินจะอาศัยคู่มือการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประกอบการพิจารณา โดยคณะกรรมการทุกคนจะตัดสินให้ระดับคุณภาพตามประสบการณ์ที่ตนเองได้รับผิดชอบงานนั้น ๆ มีการร่วมกันแบ่งประสบการณ์ของงานแต่ละด้านว่าโรงเรียนมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง แล้วนำมาตัดสินให้ระดับคุณภาพร่วมกัน ข้อมูล

ที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณาจึงได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานของผู้ประเมินแต่ละท่าน การสังเกต และอีกส่วนหนึ่งมาจากการสอบถามครูที่เป็นผู้รับผิดชอบงานนั้นโดยตรง

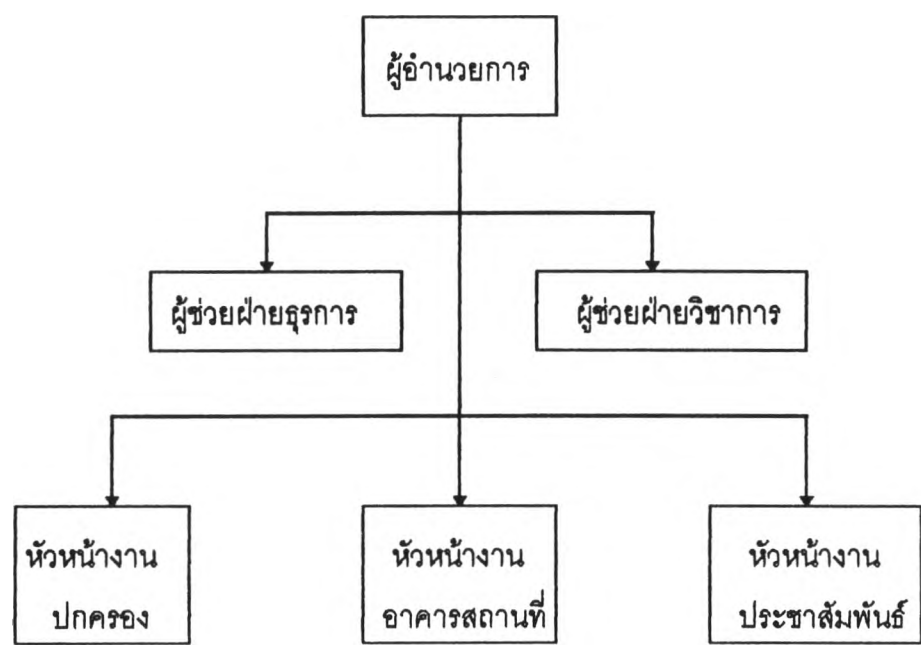
4. โรงเรียนศรีมาลา

4.1 ลักษณะทั่วไป

โรงเรียนศรีมาลา ตั้งอยู่ในชุมชนขนาดกลางค่อนข้างเล็ก ทางด้านหน้าโรงเรียนมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน เดิมการสัญจรในชุมชนย่านนี้ใช้ทางน้ำเป็นหลัก เรือจึงเป็นพาหนะที่สำคัญที่นักเรียนและครูใช้เดินทางมาโรงเรียน หลังจากที่มีถนนตัดผ่านด้านหลังของโรงเรียน การเดินทางโดยใช้รถเป็นพาหนะจึงเริ่มสะดวกมากขึ้น ถนนกลายเป็นทางสัญจรหลักในชุมชน การเดินทางของครูและนักเรียนในปัจจุบันจึงใช้รถเป็นพาหนะ ทั้งรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถจักรยาน สำหรับนักเรียนที่เดินทางมาโรงเรียนเองจะใช้รถจักรยานมา แล้วนำไปจอดไว้ใต้ถุนอาคารเรียน ซึ่งทางโรงเรียนจัดให้เป็นที่จอดรถ

โรงเรียนศรีมาลาเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ไปจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีนักเรียน 511 คน บุคลากรในโรงเรียนประกอบด้วยข้าราชการครู 25 คน และนักการภารโรง 1 คน โรงเรียนศรีมาลามีพื้นที่อยู่ติดกับบริเวณวัดและไม่มีรั้วแบ่งเขตระหว่างโรงเรียนกับวัดออกจากกันอย่างชัดเจน ทางเข้า-ออกของโรงเรียนจึงใช้ร่วมกับทางเข้าวัด เมื่อเลี้ยวเข้าถนนเล็ก ๆ ซึ่งเป็นทางเข้าวัดจะสังเกตเห็นโรงเรียนอยู่ด้านซ้ายมือ โรงเรียนศรีมาลามีอาคารเรียนทั้งหมด 5 หลัง อาคาร 1 เป็นอาคารที่จัดไว้เป็นห้องสมุด ห้องผู้อำนวยการ และห้องผู้ช่วยผู้อำนวยการรวมอยู่ด้วย อาคารเรียนแต่ละหลังจะมีใต้ถุนสูง ทั้งนี้เพราะเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมพื้นที่บริเวณโรงเรียนทั้งหมด การใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนโรงเรียนจึงมีระยะเวลาจำกัด ดังนั้นพื้นที่ใต้ถุนโรงเรียนจึงใช้สำหรับให้นักเรียน วิ่งเล่น ใช้เป็นที่จอดรถ ใช้สำหรับขายขนม และของใช้ให้นักเรียนเป็นส่วนใหญ่ การใช้พื้นที่ใต้ถุนโรงเรียนเพื่อจัดเป็นห้องเรียนมีเฉพาะอาคารซึ่งพอน้ำท่วมก็ขยับขยายไปใช้ห้องพิเศษอื่นแทน ติดกับอาคาร 1 ด้านทิศตะวันตกเป็นโรงยิมซึ่งใช้สำหรับจัดกิจกรรมกีฬาในร่ม และใช้เป็นสถานที่ประชุมนักเรียนตลอดจนจัดกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ด้วย ติดกับโรงยิมบริเวณสระน้ำมีเรือนไทย หรือศาลากลางน้ำสำหรับให้เด็กได้พักผ่อนในช่วงพักกลางวัน ด้านทิศเหนือของอาคาร 1 เป็นอาคาร 2 ซึ่งจัดเป็นห้องเรียนทั้งหมด ทางด้านทิศใต้เป็นอาคารอนุเคราะห์ ใช้เป็นที่สำหรับรับประทานอาหารกลางวันและเป็นโรงครัวในตัว ถัดไปเป็นอาคาร 4 และอาคาร 5 ภายในจัดเป็นห้องเรียนทั้งหมด ตรงข้ามกับอาคารทั้งสองนี้ คือ

อาคาร 3 ซึ่งจัดไว้เป็นห้องเรียนเช่นเดียวกัน พื้นที่ระหว่างอาคาร 3 กับอาคาร 4 และอาคาร 5 เป็นสนามฟุตบอลให้เด็กได้วิ่งเล่นออกกำลังกาย โรงเรียนมีบ้านพักครู 4 อยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ด้านหลังของบ้านพักครู 4 จัดเป็นสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กเล็ก (ดูแผนผังในภาคผนวก ฉ)

แผนภูมิที่ 5 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนศรีมาลา

จากแผนภูมิที่ 5 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของโรงเรียนศรีมาลา มีการกระจายงานจากผู้อำนวยการโรงเรียนลงมา โดยแบ่งงานวิชาการให้ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการรับผิดชอบ และให้ผู้ช่วยฝ่ายธุรการรับผิดชอบงานธุรการและการเงิน นอกจากนี้ยังมีหัวหน้าฝ่ายปกครองรับผิดชอบงานกิจการนักเรียน มีหัวหน้าฝ่ายอาคารสถานที่คอยดูแลรับผิดชอบทางด้านอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์รับผิดชอบ ส่วนงานบุคลากรนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนรับผิดชอบเอง

ลักษณะของผู้ปกครองและนักเรียนโรงเรียนศรีมาลามีลักษณะคล้ายคลึงกับโรงเรียนหลายแห่ง คือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย มีฐานะปานกลาง นักเรียนมี

ความกระตือรือร้นในการเรียนค่อนข้างน้อย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนค่อนข้างดี

4.2 การดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียน

หลังจากที่ทางโรงเรียนได้รับทราบเรื่องการประเมินมาตรฐานโรงเรียนจากทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแล้ว ผู้บริหารก็มอบหมายให้ผู้ช่วยฝ่ายธุรการประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อรายงานต่อสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภายในระยะเวลาที่กำหนดมา ซึ่งผู้ช่วยฝ่ายธุรการได้เล่าว่า

“ผู้บริหารเขาไม่ค่อยสนใจเท่าไร พอเรื่องส่งมาเขาก็โยนมาให้ผมรับผิดชอบประเมินส่งสพอ. ผมก็เลยต้องทำคนเดียว คำสั่งแต่งตั้งกรรมการประเมินที่เห็นก็แค่ตัวหนังสือ เวลาประเมินจริง ๆ ผมก็ทำคนเดียว”

สำหรับข้อมูลที่นำมาใช้ในการตัดสินระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้ นั้น ผู้ช่วยฝ่ายธุรการได้เล่าให้ฟังว่า

“ผมก็นั่งนึกเอาว่ามาตรฐานข้อนี้ หรือตัวบ่งชี้ข้ออะไรนี้ โรงเรียนมีสักแค่ไหน จะให้คะแนนสักเท่าไร ไม่ได้ไปเก็บข้อมูลอะไรหรอก ไม่มีเวลา ก็อย่างที่เห็น ๆ นี่แหละ งานล้นมือ”

ดังนั้นในการดำเนินการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนศรีมาลาจึงดำเนินการโดยผู้ช่วยฝ่ายธุรการเพียงคนเดียว การพิจารณาตัดสินให้ระดับคุณภาพขึ้นอยู่กับความรู้สึของผู้ประเมินว่าจากสภาพของโรงเรียนน่าจะให้ระดับคะแนนเพียงใด จากนั้นจึงสรุปผลการประเมินส่งสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

จากลักษณะของโรงเรียนที่ศึกษาแต่ละแห่งจะพบว่าบางแห่งมีลักษณะร่วมกันหรือคล้ายคลึงกัน ในขณะที่มีความแตกต่างกับอีกแห่ง เพื่อให้มองเห็นลักษณะของโรงเรียนที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันของแต่ละโรงเรียน และรูปแบบการดำเนินการประเมินมาตรฐานของแต่ละโรงเรียนได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปลักษณะที่สำคัญของแต่ละโรงเรียนดังแสดงในตารางที่ 6 และตารางที่ 7

ตารางที่ 6 ลักษณะภูมิหลังของโรงเรียนที่ศึกษา

โรงเรียน	สร้อยฟ้า	พันวษา	พลายแก้ว	ศรีมาลา
ที่ตั้ง	ในเขตเทศบาล	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
ขนาด	ใหญ่	ใหญ่	กลาง	กลาง
การผ่านเกณฑ์มาตรฐาน	สูงกว่าเกณฑ์	ต่ำกว่าเกณฑ์	สูงกว่าเกณฑ์	ต่ำกว่าเกณฑ์
จำนวนนักเรียน	1,964	2715	636	611
จำนวนครู	81	112	24	26
อัตราส่วนนักเรียน : ครู	24 : 1	24 : 1	27 : 1	24 : 1
การเรียนของนักเรียน	กระตือรือร้น แข่งขันมาก	กระตือรือร้น แข่งขันมาก	ไม่กระตือรือร้น แข่งขันน้อย	ไม่กระตือรือร้น แข่งขันน้อย
ความร่วมมือจากผู้ปกครอง/ศิษย์เก่า	ดีมาก	ดีมาก	ดี	ดี
การทำงานของครู	เน้นที่เด็ก	เน้นที่เด็ก	เน้นที่ผลงาน	ตามหน้าที่
ลักษณะของผู้บริหาร	พัฒนา	พัฒนา	พัฒนา	เฉื่อยชา
บรรยากาศในการทำงาน	ร่วมมือ	ร่วมมือ	ร่วมมือ	แบ่งแยก

ตารางที่ 7 รูปแบบการดำเนินการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนที่ศึกษา

โรงเรียน ลักษณะ	สร้อยฟ้า	พันวษา	พलयแก้ว	ศรีมาลา
รูปแบบการประเมิน มาตรฐานโรงเรียน	คณะกรรมการฯ	คณะกรรมการฯ	คณะกรรมการฯ	บุคคล
จำนวนผู้ประเมิน	4	4	5	1
ลักษณะของ ผู้ประเมิน				
- เพศ : ชาย	3 : 1	0 : 4	1 : 4	0 : 1
- อายุ	42 - 59	50 - 55	40 - 59	48
แนวทาง การประเมินของ กรรมการฯ	แต่ละคน ประเมิน ทุกตัวบ่งชี้	ประเมินเฉพาะ ตัวบ่งชี้ในงาน ที่รับผิดชอบ	ประเมินทุก ตัวบ่งชี้ร่วมกัน	ประเมินโดย บุคคลคนเดียว
แหล่งของข้อมูล	- ประสพการณ์ - การดำเนิน กิจกรรม - ผลการประเมิน โครงการ	- ประสพการณ์	- ประสพการณ์ - เอกสาร - ครูที่รับผิดชอบ งานนั้น	- ประสพการณ์
ระยะเวลาใน การเก็บข้อมูล	ตลอดปี	ตลอดปี	ตลอดปี	-
ลักษณะการตัดสิน การประเมินของ โรงเรียน	ใช้มติเอกฉันท์	ขึ้นอยู่กับ ผู้บริหาร	ใช้มติเอกฉันท์	ขึ้นอยู่กับ ผู้ประเมิน

ตอนที่ 2 คุณภาพของสารสนเทศจากการประเมินตนเองของโรงเรียน

การประเมินคุณภาพโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาชั้นนี้ นับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่งในการศึกษาและพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน ผลของการประเมินคุณภาพโรงเรียนดังกล่าว เป็นข้อมูลสารสนเทศที่มีประโยชน์อย่างมากในการบริหารและการจัดการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัด และกรม ในการนิเทศติดตามผลการจัดตั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุน เป็นต้น (สปช., 2538ช) ดังนั้น ผลของการประเมินคุณภาพโรงเรียนจึงควรมีความถูกต้อง เป็นที่น่าเชื่อถือได้อย่างแท้จริง เนื้อหาในตอนนี้เป็นการวิเคราะห์สารสนเทศที่ได้จากการประเมินตนเองของโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้วิจัยพิจารณาคุณภาพของสารสนเทศออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรกเป็นการศึกษาคุณภาพของสารสนเทศในด้านความตรงตามเกณฑ์สัมพัทธ์ ประเภทความตรงร่วมสมัย / ความตรงตามสภาพปัจจุบัน และประการที่สองเป็นการศึกษาคุณภาพของสารสนเทศในด้านความครอบคลุมของข้อมูลที่โรงเรียนได้เก็บรวบรวมมาเพื่อใช้ในการตัดสินใจให้ระดับคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดในแต่ละตัวบ่งชี้ของเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

2.1 ความตรงตามเกณฑ์สัมพัทธ์ของสารสนเทศที่ได้จากการประเมินตนเองของโรงเรียน

จากผลการประเมินตนเองของโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ที่ทางสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีได้ให้โรงเรียนภายในสังกัดดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียนภายในเดือน มีนาคม 2540 นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษามาวิเคราะห์หาความตรงตามเกณฑ์สัมพัทธ์ โดยนำผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญมาเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการประเมินตนเองของโรงเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ตารางที่ 8 ค่าร้อยละของจำนวนตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกันระหว่างการประเมินตนเองของโรงเรียน
กับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

โรงเรียน	ผลการประเมิน		รวม
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
สร้อยฟ้า	19.0	81.0	100
พันวษา	31.0	69.0	100
พलयแก้ว	27.6	72.4	100
ศรีมาลา	39.7	60.3	100

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าความสอดคล้องในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนระหว่างผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจากจำนวนตัวบ่งชี้ทั้งสิ้น 58 ตัวบ่งชี้ที่มีความสอดคล้องกันต่ำ ตามลำดับ คือ ความสอดคล้องของผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนสร้อยฟ้าระหว่างผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีค่าร้อยละ 19.0 ความสอดคล้องของผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนพलयแก้วระหว่างผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีค่าร้อยละ 27.6 ความสอดคล้องของผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนพันวษาระหว่างผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีค่าร้อยละ 31.0 และ ความสอดคล้องของผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนศรีมาลาระหว่างผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีค่าร้อยละ 39.7

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนระหว่างการประเมินตนเองของโรงเรียนกับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะมาตรฐานในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 43 ตัวบ่งชี้ โดยจำแนกตามลักษณะภาระงานหลักของโรงเรียน 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลปรากฏดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าร้อยละของจำนวนตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกันระหว่างการประเมินตนเองของโรงเรียน
กับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำแนกตามประเภทงานหลักของโรงเรียน

งาน \ โรงเรียน	สร้อยฟ้า	พันวษา	พलयแก้ว	ศรีมาลา
1. งานวิชาการ	7.7	38.5	15.4	38.5
2. งานกิจการนักเรียน	28.6	28.6	28.6	0.0
3. งานบุคลากร	40.0	0.0	40.0	40.0
4. งานธุรการและ การเงิน	9.1	81.8	18.2	36.4
5. งานอาคารสถานที่	0.0	0.0	25.0	100.0
6. งานความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน	0.0	33.3	0.0	0.0

เมื่อพิจารณาค่าความสอดคล้องของผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นรายโรงเรียน พบว่า โรงเรียนสร้อยฟ้ามีผลการประเมินที่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญสูงสุดด้านงานบุคลากรร้อยละ 40.0 และมีผลการประเมินที่ไม่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านงานอาคารสถานที่และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนโรงเรียนพันวษามีผลการประเมินที่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญสูงสุดด้านงานธุรการและการเงินร้อยละ 81.8 และมีผลการประเมินที่ไม่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านงานบุคลากรและงานอาคารสถานที่ ในขณะที่โรงเรียนพलयแก้วมีผลการประเมินที่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญสูงสุดด้านงานบุคลากรร้อยละ 40.0 และมีผลการประเมินที่ไม่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้าน

งานกิจการนักเรียนและงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนศรีมาลา มีผลการประเมินที่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญสูงสุดด้านงานอาคารสถานที่ร้อยละ 100.0 และมีผลการประเมินที่ไม่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านงานกิจการนักเรียนและงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่างานที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประเมินแล้วไม่มีความสอดคล้องกับผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ คือ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และเมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียน พบว่า งานที่โรงเรียนขนาดใหญ่ประเมินไม่สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญคือ งานอาคารสถานที่

ความสอดคล้องของผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนระหว่างการประเมินตนเองของโรงเรียนกับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญโดยพิจารณาตามภาระงานหลักของโรงเรียนทั้ง 6 งาน จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ผลการประเมินมาตรฐานในแต่ละงานของแต่ละโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องต่ำ มีเพียงผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนศรีมาลาที่สอดคล้องกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในทุกตัวบ่งชี้ (มีค่าความสอดคล้องร้อยละ 100.0) รองลงมาเป็นความสอดคล้องของการประเมินมาตรฐานด้านงานธุรการและการเงินของโรงเรียนพันวษา (มีค่าความสอดคล้องร้อยละ 81.8)

2.2 ความครอบคลุมของข้อมูลที่โรงเรียนนำมาใช้ตัดสินระดับคุณภาพ ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียน

การประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อที่จะตัดสินว่าในแต่ละตัวบ่งชี้ นั้น โรงเรียนควรมีระดับคะแนนหรือมีคุณภาพอยู่ในระดับใดจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องมีข้อมูลประกอบการพิจารณาดังกล่าว การได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาดัดสินระดับคุณภาพของแต่ละโรงเรียนควรได้จากแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพ อันจะส่งผลให้การประเมินคุณภาพโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษานั้นมีความน่าเชื่อถือ การศึกษาถึงความครอบคลุมของข้อมูลที่โรงเรียนนำมาใช้ตัดสินระดับคุณภาพในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนจะชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเพียงใด จากการสัมภาษณ์บุคคล/คณะกรรมการผู้ประเมินมาตรฐานของโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบว่า ผู้ประเมินมาตรฐานของแต่ละโรงเรียนมีแนวทางในการเก็บรวบรวม

ข้อมูลอย่างไรเพื่อพิจารณาตัดสินระดับคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้เปรียบเทียบแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละโรงเรียนกับแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด ดังปรากฏในภาคผนวก ก

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ประเมินมาตรฐานถึงแนวทางการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละโรงเรียนเปรียบเทียบกับแนวทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด พบว่า ผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนใช้วิธีการตรวจสอบจากเอกสารและการสังเกตเป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สะดวกแก่ผู้ประเมินหรือเป็นที่สังเกตได้ง่าย ยกเว้นในกรณีของโรงเรียนศรีมาลาที่ผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนไม่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใด ๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้ประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ในประเด็นการพิจารณาตัดสินระดับคุณภาพของแต่ละตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานนั้น พบว่า ผู้ประเมินมักจะใช้แหล่งข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากการที่ได้ทำงานรับผิดชอบด้านนั้นอยู่ หรือจากความคุ้นเคย จากสิ่งที่ได้พบเห็นอยู่แล้วเป็นประจำในโรงเรียน เช่น

“ไม่ได้ไปเก็บข้อมูลกันหรอก อาศัยที่เราทำงานอยู่ที่นั่นมาหลายปี ข้อมูลต่าง ๆ ภายในโรงเรียนก็พอรู้ ๆ กันอยู่” (กรณีโรงเรียนสร้อยฟ้า)

“ผมก็นั่งนึกเอาว่ามาตรฐานข้อนี้ หรือตัวบ่งชี้ข้ออะไรนี้ โรงเรียนมีสักแค่ไหน จะให้คะแนนซักเท่าไร ไม่ได้ไปเก็บข้อมูลอะไรหรอก ไม่มีเวลา ก็อย่างที่เห็น ๆ ที่แหละ งานล้นมือ” (กรณีโรงเรียนศรีมาลา)

“ก็ใช้ข้อมูลที่เรากำลังทำกันอยู่ อย่างวิชาการนี้ เราทำงานเราก็เก็บข้อมูลไว้อยู่แล้ว เวลาประเมินเราก็เอาข้อมูลเหล่านี้มาใช้” (กรณีโรงเรียนพันวษา)

“เวลาประเมิน ก็จะดูจากคะแนนที่หัวหน้าสายชั้นประเมินมา แล้วคณะกรรมการก็จะมาดูว่าคะแนนที่ประเมินมาเหมาะสมหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่ถูกเราก็จะแก้ บางอย่างก็จะดูจากผลการประเมินโครงการว่าเราทำได้แค่ไหน ก็ให้คะแนนไป” (กรณีโรงเรียนสร้อยฟ้า)

“ข้อมูลที่เอามาตัดสินว่าจะให้คะแนนเท่าไรนี่ ก็จะดูจากภาพรวมว่าส่วนใหญ่เป็น ยังไง ก็ให้คะแนนไปตามนั้น อย่างเช่น... จัดสวัสดิการให้ตรงกับความต้องการของบุคลากร ก็จะดูว่าส่วนใหญ่ต้องการไหม อย่างอาหารกลางวัน ครูส่วนใหญ่เขาก็สะดวก การตัดสินใจให้ผ่าน ส่วนจะให้คะแนนเท่าไรก็จะมาดูกันอีกที” (กรณีโรงเรียนพलयแก้ว)

นอกจากการใช้ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ประเมินเพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาตัดสินให้ระดับคุณภาพแล้ว บางครั้งผู้ประเมินอาจไม่ทราบถึงข้อมูลที่แท้จริงของโรงเรียน ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้ประเมินไม่ได้รับผิดชอบในงานส่วนนั้นโดยตรงก็จะมีการซักถามกันในช่วงการประเมินกับผู้ที่ได้รับผิดชอบงานนั้นโดยตรงว่าข้อมูลของโรงเรียนในส่วนนั้น ๆ เป็นอย่างไร แล้วจึงพิจารณาตัดสินให้ระดับคุณภาพ

“บางข้อเราไม่ได้คลุกคลีอยู่ตรงนั้น เราก็ไม่รู้ว่าจะข้อมูลเป็นอย่างไร ก็จะถามผู้ที่ทำอยู่ว่า ข้อมูลตรงนี้ของเรามีไหม เป็นยังไงบ้าง แล้วจึงตกลงกันว่าควรจะให้คะแนนเท่าใดตามเกณฑ์ที่เขา กำหนด อย่างงานทางอนามัยก็ถามครูอนามัยโรงเรียน บางครั้งก็ขอคู่มือหรือบันทึกที่เขาทำ ๆ กัน” (กรณีโรงเรียนพलयแก้ว)

สำหรับบางตัวบ่งชี้ที่มีการกำหนดเกณฑ์ในเชิงปริมาณ เช่น 75 เปอร์เซ็นต์ ครบทุกคน ทุกชั้น ทุกกลุ่มประสบการณ์ หากผู้ประเมินเองไม่มีความแน่ชัดในข้อมูลว่าเป็นไปตามเกณฑ์หรือไม่ ก็จะใช้การคาดคะเนร่วมกันในคณะกรรมการประเมินมาตรฐาน / การคาดคะเนของผู้ประเมินคนเดียว (กรณีโรงเรียนนั้นประเมินโดยบุคคลเพียงคนเดียว) ว่าข้อมูลถึงตามเกณฑ์หรือไม่

“ตรงนี้เราก็กะ ๆ เอา ถ้าเสียงส่วนใหญ่เห็นตรงกัน ก็ โอ.เค.” (กรณีโรงเรียนพलयแก้ว)

“ก็มีบ้างที่ไม่ค่อยแน่ใจ อย่างในคู่มือกำหนดว่าเท่านั้นให้ 1 เท่านั้นให้ 2 หรือ 3 ผมก็ประมาณเอาเองว่ามันมีแค่ไหน” (กรณีโรงเรียนพันวษา)

แหล่งข้อมูลที่ผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนได้ข้อมูลมา มักได้มาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น บันทึกการประชุม แผนปฏิบัติงานประจำปี ระเบียบสะสม ฯลฯ และอาจมีการ

สอบถามจากผู้เกี่ยวข้องบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นครูในโรงเรียนที่รับผิดชอบงานด้านนั้นโดยตรง เป็นผู้เก็บข้อมูลสถิติต่าง ๆ ไว้

สำหรับการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมานั้น เช่น จากนักเรียน ผู้ปกครอง หรือบุคคลในชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ทำให้ทราบว่าไม่ค่อยมีการใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่น ทั้งนี้เพราะการสอบถามบุคคลอื่นที่ไม่ได้ปฏิบัติงานด้วยกันมักจะได้ข้อมูลที่ไม่ค่อยถูกต้อง และการใช้ข้อมูลจากผู้ร่วมงานด้วยกันก็เพียงพออยู่แล้ว ในการนำมาพิจารณาตัดสินให้ระดับคุณภาพ

“เคยให้ผู้ปกครองเขาประเมินโรงเรียน ส่วนใหญ่เขาจะประเมินสูง คงเพราะเขาเกรงใจเราหรือเขากลัวมีผลกระทบกับลูกหลานเขามั้ง” (กรณีโรงเรียนพันวษา)

“การสอบถามนักเรียน บางทีเขาก็ไม่ค่อยรู้ หรือรู้แต่ก็ไม่กล้าตอบ อีกอย่างเราไม่มีเวลาด้วย พอมีคำสั่งออกมาก็เรียกให้ไปประเมินเลย อย่างผู้ปกครองนี่เขาก็ไม่ค่อยรู้งานในโรงเรียนดีเท่าเรา ถ้าไปถามเขา เขารู้เขาเห็นว่าเราทำก็คงว่าดี ถ้าบางคนไม่รู้ก็คงว่าไม่ดี ก็คิดว่าเรานี่แหละรู้ตัวเราดีที่สุด” (กรณีโรงเรียนพลาญแก้ว)

ตอนที่ 3 ลักษณะของความลำเอียงและแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความลำเอียง

ความลำเอียง (Bias) ในการประเมินตนเองของโรงเรียนเป็นประเด็นปัญหาที่ส่งผลให้สารสนเทศในการประเมินตนเองของโรงเรียนขาดความถูกต้อง ไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร ผลการศึกษาความลำเอียงที่เกิดขึ้นในการประเมินตนเองของแต่ละโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยพิจารณาจากความไม่สอดคล้องในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนระหว่างผลการประเมินตนเองของโรงเรียนกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ รายละเอียดของการศึกษามีดังนี้

1. ลักษณะของความลำเอียงในการประเมินตนเองของโรงเรียน

ลักษณะของความลำเอียงจากผลจากการประเมินตนเองของโรงเรียนทั้ง 4 แห่งที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาลักษณะของตัวบ่งชี้จำนวนทั้งสิ้น 58 ตัวบ่งชี้

จำแนกตามรูปแบบของปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยในการจัดการศึกษาจำนวน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการทางการศึกษาจำนวน 30 ตัวบ่งชี้ และเป็นตัวบ่งชี้ด้านผลผลิตทางการศึกษาจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ เพื่อให้เห็นลักษณะของความลำเอียงในการประเมินได้ชัดเจนขึ้น โดยแยกลักษณะของความไม่สอดคล้องในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนเป็น 2 ลักษณะ คือ การประเมินตนเองของโรงเรียนที่ต่ำกว่าการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินตนเองของโรงเรียนที่สูงกว่าการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏผลดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าร้อยละของจำนวนตัวบ่งชี้จำแนกตามลักษณะความสอดคล้องของผลการประเมินมาตรฐาน
โรงเรียนระหว่างการประเมินตนเองของโรงเรียนกับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

ลักษณะ ของ ตัวบ่งชี้	โรงเรียนสร้อยฟ้า			โรงเรียนพันวา			โรงเรียนหลายแก้ว			โรงเรียนศรีมาลา		
	สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง		สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง		สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง		สอดคล้อง	ไม่สอดคล้อง	
		--	+		--	+		--	+		--	+
ปัจจัย	33.3	0.0	66.7	25.0	66.7	8.3	29.2	8.3	62.5	50.0	12.5	37.5
กระบวนการ	10.0	0.0	90.0	40.0	46.7	13.3	23.3	0.0	76.7	26.6	6.7	66.7
ผลผลิต	0.0	0.0	100.0	0.0	100.0	0.0	50.0	0.0	50.0	75.0	25.0	0.0

จากตารางที่ 10 เมื่อจำแนกลักษณะของตัวบ่งชี้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ที่เป็นปัจจัยในการจัดการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่เป็นกระบวนการทางการศึกษา และตัวบ่งชี้ที่เป็นผลผลิตทางการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ประเมินไม่สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านปัจจัยในการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่ประเมินในทางบวกคือ โรงเรียนสร้อยฟ้า โรงเรียนพลาญแก้ว และโรงเรียนศรีมาลา โดยมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่โรงเรียนเหล่านี้ประเมินระดับคุณภาพสูงกว่าผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 66.7 , 62.5 และ 37.5 ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนพันชอนมีผลการประเมินไม่สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านปัจจัยในการจัดการศึกษาในทางลบ โดยประเมินระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ต่ำกว่าผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 66.7 ของจำนวนตัวบ่งชี้ที่เป็นปัจจัยในการจัดการศึกษา

เมื่อพิจารณาลักษณะของตัวบ่งชี้ที่เป็นกระบวนการในการจัดการศึกษา พบว่า ความไม่สอดคล้องของผลการประเมินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการประเมินตนเองของโรงเรียนที่สูงกว่าผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งพบในโรงเรียนสร้อยฟ้า โรงเรียนพลาญแก้ว และโรงเรียนศรีมาลา โดยมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่โรงเรียนประเมินสูงกว่าผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 90.0 , 76.7 และ 66.7 โดยที่โรงเรียนสร้อยฟ้าและโรงเรียนพลาญแก้วไม่มีผลการประเมินที่ไม่สอดคล้องในทางลบ ในขณะที่ความไม่สอดคล้องของผลการประเมินตัวบ่งชี้ที่เป็นกระบวนการทางการศึกษาของโรงเรียนพันชอนส่วนใหญ่เป็นความไม่สอดคล้องในทางลบ กล่าวคือ จำนวนตัวบ่งชี้ของผลการประเมินตนเองของโรงเรียนจะต่ำกว่าผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 46.7

ในด้านตัวบ่งชี้ที่เป็นผลผลิตทางการศึกษา พบว่า ผลการประเมินตนเองของโรงเรียนสร้อยฟ้าและโรงเรียนพันชอนไม่มีความสอดคล้องกับผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ โดยความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นจากผลการประเมินของโรงเรียนสร้อยฟ้าเป็นความไม่สอดคล้องในทางบวกทั้งหมด ตรงกันข้ามกับผลการประเมินของโรงเรียนพันชอนที่ความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นเป็นความไม่สอดคล้องในทางลบทุกตัวบ่งชี้ ส่วนผลการประเมินของโรงเรียนพลาญแก้ว พบว่า ความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นความไม่สอดคล้องในทางบวก โดยมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่โรงเรียนประเมินสูงกว่าผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 50 เมื่อพิจารณาผลการประเมินของโรงเรียนศรีมาลาจะเห็นว่า ผลการประเมินตัวบ่งชี้ที่เป็นผลผลิตทางการศึกษาสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญถึงร้อยละ 75.0 โดยความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นร้อยละ 25.0 เป็นความไม่สอดคล้องในทางลบทั้งหมด

ลักษณะของความลำเอียงในการประเมินตนเองของโรงเรียนจากการประเมินตัวบ่งชี้ที่เป็นปัจจัยในการจัดการศึกษาและตัวบ่งชี้ที่เป็นกระบวนการทางการศึกษามี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกจะเป็นความลำเอียงในทิศทางบวก คือ โรงเรียนจะประเมินระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้

สูงกว่าผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนที่มีผลการประเมินในลักษณะที่สูงกว่าสภาพความเป็นจริงนี้ส่วนใหญ่จะมองว่าโรงเรียนควรมีพัฒนาการบ้างหลังจากที่มีการประเมินมาก่อนหน้านี้แล้ว ผลการประเมินมาตรฐานจะมีแนวโน้มค่อย ๆ สูงขึ้นในการประเมินครั้งต่อ ๆ มา

กรณีโรงเรียนพลายแก้ว

“ก็มีบ้างที่ผลการประเมินไม่ตรงกัน อย่างบางคนให้ 3 บางคนให้ 4 เราก็คุยกัน ก็สรุปว่าน่าจะให้แค่ 3 นะ เอาไว้คราวหน้าประเมินจะได้มีพัฒนาขึ้นบ้าง”

กรณีโรงเรียนศรีมาลา

“ส่วนใหญ่ผลการประเมินก็คล้าย ๆ เดิม จะมีบางข้อที่เรายังไม่ผ่านเกณฑ์ เราก็ขยับขึ้นมาหน่อยให้ 3 ทน เพราะจริง ๆ แล้วเขาก็ให้เราพัฒนา แต่อย่างว่าแหละเราไม่ได้ทำอะไรกันต่อ พอประเมินเสร็จแล้วเราก็ส่งไป ทาง สปอ. เขาก็ไม่ได้มาดูว่าเราทำ เราพัฒนาตามนั้นหรือเปล่า”

ในบางกรณีการที่โรงเรียนมีลักษณะความลำเอียงในทิศทางบวก เกิดจากการที่ผู้ประเมินเปรียบเทียบลักษณะของโรงเรียนกับโรงเรียนอื่น ๆ กอปรกับความมีชื่อเสียงของโรงเรียน ทำให้ผู้ประเมินมีความเชื่อมั่นว่าโรงเรียนมีมาตรฐานในงานต่าง ๆ สูง การประเมินตนเองของโรงเรียนจึงเป็นไปตามการรับรู้ของผู้ประเมินและสัมพันธ์กับการประเมินเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นด้วย เช่น กรณีของโรงเรียนสร้อยฟ้า

“เวลาประเมินโรงเรียนในกลุ่ม ส่วนใหญ่ที่อื่นเขาก็ให้เราสูง พอสรุปคะแนนออกมาผลของโรงเรียนก็เลยสูง อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนเรามีชื่อเสียงอยู่แล้วด้วย”

“คล้าย ๆ ว่าจะมีความเชื่อมั่น อย่างนี้ไม่ต้องดูหรอกเอาไปเลยเต็ม คล้าย ๆ ว่าจะเชื่อมั่นอยู่แล้วว่าเป็นที่ยอมรับ อย่างของ... นี้ ส่วนใหญ่ก็อยากจะเข้ากัน เพราะเข้าไปแล้วก็ไม่มีผิดหวังนะ อะ เพราะฉะนั้นใช้ประเมินเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ตามความรู้สึกก็ให้คะแนนสูงหน่อย”

ส่วนลักษณะที่ 2 เป็นลักษณะของความลำเอียงในทิศทางลบ กล่าวคือ โรงเรียนจะประเมินให้ระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้ต่ำกว่าผู้เชี่ยวชาญประเมินเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนที่ประเมินในลักษณะที่ต่ำกว่าสภาพความเป็นจริงนี้จะมองว่า ผลการประเมินมีส่วนสำคัญในการที่

โรงเรียนจะได้รับงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อนำมาพัฒนางานโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน จึงทำให้ผลการประเมินมีความลำเอียงในทิศทางลบ แนวโน้มของผลการประเมินมักไม่ค่อยแตกต่างจากการประเมินคราวก่อนมากนัก เช่น ในกรณีของโรงเรียนพันวษา

“ในการตัดสินบางที่เราก็ให้ระดับ 3 หรือ 4 แต่พอเข้าที่ประชุมตกลงกัน ก็ว่าน่าจะให้แค่ 2 เพื่อจะได้งบประมาณบ้าง จะเห็นว่าบางตัวเราก็ยังให้ต่ำอยู่ รอบ”

“อาจเป็นเพราะต้องการให้มีการปรับปรุง ส่วนใหญ่ บางที่ผู้บริหารต้องการว่า อยากให้ครูในโรงเรียนได้ปรับปรุงงานเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นก็จะให้เกณฑ์กลาง ๆ อย่างของโรงเรียนเราก็ไม่ค่อยให้สูง”

“อย่างเราประเมินไปผู้บริหารเขาก็ให้มาแก้ ก็เกี่ยว ๆ กับพวกงบนี้แหละ ถ้าประเมินกันจริง ๆ คะแนนก็อาจสูงกว่านี้ พอประเมินไปบางที่ทาง สปอ. เขามาดูแล้ว เขาก็แก้ ก็ให้สูงกว่าเขาคงกลัวว่างบจะมาตกอยู่ที่เราเยอะ คะแนนเลยไม่ตรงกัน”

ความลำเอียงที่เกิดขึ้นจากการประเมินด้านตัวบ่งชี้ที่เป็นผลผลิตทางการศึกษาจะมีลักษณะของความลำเอียง 2 ประเภทเช่นกัน คือ ความลำเอียงในทางบวก ซึ่งจะพบในโรงเรียนที่มีผลการประเมินตนเองสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และความลำเอียงในทางลบ โดยพบในโรงเรียนที่ผลการประเมินตนเองต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

2. แหล่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาความลำเอียงในการประเมินตนเอง

ในการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ศึกษาพบว่า มีปัญหาความลำเอียง (Bias) ในการประเมิน ซึ่งแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำให้ผลการประเมินไม่ถูกต้องตรงกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียน มีดังนี้

1. ตัวผู้ประเมิน เป็นแหล่งที่ทำให้ผลการประเมินมีความลำเอียง ผลการตัดสินระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้จึงไม่ถูกต้อง ซึ่งขึ้นอยู่กับ

1.1 จุดมุ่งหมายในการประเมินของผู้ประเมินว่าประเมินไปเพื่ออะไร โรงเรียนที่ต้องการพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับมาตรฐานโรงเรียน ผลการประเมินจะค่อนข้างถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริง ส่วนโรงเรียนที่เห็นว่าผลจากการประเมินมาตรฐานโรงเรียนนี้มีผลต่อการให้งบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาและโรงเรียนเห็นความสำคัญตรงจุดนี้มากกว่าความถูกต้องในการประเมิน โรงเรียนจะประเมินในลักษณะที่ต่ำกว่าสภาพที่ปรากฏ เพื่อที่ทางโรงเรียนจะได้รับงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษามาพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน ดังเช่นที่ผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนได้กล่าวว่า

“ความไม่ถูกต้องนี้ พี่ว่าอยู่ที่คนประเมินนี้แหละ ถ้าต้องการที่จะพัฒนากันจริง ๆ ผลการประเมินมันก็ต้องเป็นไปตามที่มันมีอยู่จริง แต่ถ้าคนประเมินเขาไม่ได้คิดตรงจุดนี้ ประเมินให้ผลมันดีขึ้นตามความรู้สึกว่ามันน่าจะดีขึ้นนะ แต่จริง ๆ แล้วไม่ได้มีการพัฒนาอะไรเลยนี้มันก็ไม่มีประโยชน์” (ผู้ประเมินโรงเรียนสร้อยฟ้า)

“คือจริง ๆ แล้ว เราเห็นตรงกันว่าถ้าประเมินต่ำหน่อยนี่ โรงเรียนเราอาจจะได้งบประมาณเพิ่มเรื่องชื่อเสียงอะไรนี้ไม่มีผลอะไรหรอก เพราะมันดูได้จากส่วนอื่น ๆ อยู่แล้ว ผมคิดว่าทางสำนักงานเขาก็คงคิดแบบนี้ละ พยายามที่จะดึงงบมาจังหวัดให้มาก ๆ” (ผู้ประเมินโรงเรียนพันวษา)

1.2 ประสพการณ์ของผู้ประเมิน เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ส่งผลต่อความถูกต้องในการประเมิน ในกรณีที่ผู้ประเมินเคยมีประสบการณ์ในการประเมินโรงเรียน โดยเฉพาะการได้ประเมินโรงเรียนอื่น จะทำให้การตัดสินระดับคุณภาพของผู้ประเมินได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ถึงสภาพที่แตกต่างกันของโรงเรียน กล่าวคือ ถ้าผู้ประเมินอยู่ในโรงเรียนที่มีความพร้อมได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป การตัดสินให้คะแนนหรือการประเมินโรงเรียนของตนเองจะค่อนข้างสูง ซึ่งในการตัดสินอาจไม่มีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

“อย่างผมนี่ก็ไปประเมินโรงเรียนอื่น ๆ ในกลุ่มอยู่เรื่อย ๆ มันก็ทำให้เห็นความแตกต่างโรงเรียนเราพร้อมกว่าในทุกด้าน เวลาประเมินมันก็เลยติดอยู่อย่างถ้าเขาได้ 3 โรงเรียนเราก็ต้องมากกว่านั้น โรงเรียนอื่นเขาก็ให้คะแนนเรามากกว่าเหมือนกัน ผลออกมาคะแนนเราก็เลยสูง” (ผู้ประเมินโรงเรียนสร้อยฟ้า)

2. กระบวนการประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า แม้ทางสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติจะกำหนดรูปแบบในการดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียนไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วโรงเรียนแต่ละแห่งก็จะมีวิธีดำเนินการประเมินที่ต่างกัน (ดูรายละเอียดในตารางที่ 7) ทำให้กระบวนการประเมินมาตรฐานเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการประเมิน อันประกอบไปด้วย

2.1 การกำหนดตัวผู้ประเมิน ตามแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติผู้ประเมินจะต้องประกอบด้วยบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมและเป็นกลาง แต่จะเห็นได้ว่า ในโรงเรียนศรีมаланันได้กำหนดผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพียงคนเดียว ในขณะที่โรงเรียนอื่น ๆ นั้นผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนประกอบด้วยผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินงานที่ครอบคลุมภาระงานหลักของโรงเรียนทั้ง 6 งาน ส่งผลให้การประเมินตัวบ่งชี้ในงานบางด้าน คือ งานกิจการนักเรียน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญในทุกตัวบ่งชี้ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 9)

2.2 กระบวนการเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยการเลือกแหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การที่ผู้ประเมินมาตรฐานแต่ละคนใช้ประสบการณ์ ความคุ้นเคยกับข้อมูลในการประเมิน แทนการเลือกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพ มีวิธีการเก็บข้อมูลและมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม ทำให้การประเมินเป็นไปตามการรับรู้ของผู้ประเมินแต่ละคน กรณีที่ตัวบ่งชี้บางตัวผู้ประเมินไม่มีข้อมูล การตัดสินระดับคุณภาพก็เป็นไปตามการคาดเดาของผู้ประเมิน ซึ่งไม่แน่ว่าอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ ดังเช่น

“บางข้อเราก็ต้องกะ ๆ เอา เพราะเราไม่มีข้อมูล ไม่ได้หามา ก่อน ถ้ามีไปหาอยู่ก็คงประเมินไม่เสร็จ” (ผู้ประเมินโรงเรียนหลายแก้ว)

“ผมก็นั่งนึกเอาว่ามาตรฐานข้อนี้ หรือตัวบ่งชี้ข้ออะไรนี้ โรงเรียนมีสักแค่ไหน จะให้คะแนนซักเท่าไร ไม่ได้ไปเก็บข้อมูลอะไรหรอก ไม่มีเวลา ก็อย่างที่เห็น ๆ ที่แหละ งานล้นมือ” (ผู้ประเมินโรงเรียนศรีมалан)

2.3 การตัดสินผลการประเมินของโรงเรียน ในการพิจารณาความเหมาะสมของระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้เพื่อสรุปเป็นผลการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนนั้น จะต้องมีการประชุมสรุปลงความเห็นของผู้ประเมินมาตรฐานทั้งหมดเป็นเอกฉันท์ (Consensus) แต่จะพบว่า มีเพียงบางโรงเรียนเท่านั้นที่ดำเนินการตัดสินผลการประเมินโดยใช้มติเอกฉันท์ คือ โรงเรียนสร้อยฟ้าและโรงเรียนพลายแก้ว (ดูรายละเอียดในตารางที่7)

3. ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของโรงเรียนซึ่งจะส่งผลให้การประเมินมีความถูกต้อง หรืออาจส่งผลให้การประเมินมีความลำเอียงได้ โดยผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการประเมินมาตรฐานโรงเรียนในแง่ของการพัฒนาตนเองจะส่งผลให้การประเมินมีความถูกต้อง เช่น ในกรณีโรงเรียนพลายแก้ว อาจารย์ท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้ประเมินมาตรฐานโรงเรียนพันวิชาได้เล่าให้ฟังว่า

“พอประเมินเสร็จ ผอ. เขาก็เอาไปดู ตรงไหนที่เขาไม่เห็นด้วย เขาก็จะแย้งมา ให้แก้ไขใหม่ อย่างสภาพแวดล้อมนี้ ท่านก็ว่าโรงเรียนเรายังไม่ดี ยังไม่มีโครงการอะไร ก็ให้แก้คะแนนให้ต่ำลง”

ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารอาจมีอิทธิพลทำให้ผลการประเมินไม่ถูกต้องได้ โดยผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับงบประมาณที่จะได้รับอันเนื่องมาจากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน ทำให้ผลการประเมินมีความลำเอียงได้ เช่น ในกรณีของโรงเรียนพันวิชา

“นี่แหละ ก็ตรงผู้บริหารนี่แหละที่อยากให้แก้ไข พอสรุปผลการประเมินไปก็ให้แก้ไขใหม่ ก็เรื่องงบนี่แหละ ให้ประเมินต่ำ ๆ”

จากกรณีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีอิทธิพลที่จะทำให้ผลการประเมินถูกต้องหรือเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงได้

ตอนที่ 4 ผลกระทบจากการประเมินตนเองของโรงเรียน

วัตถุประสงค์ในการให้โรงเรียนประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาศึกษานั้น ประการแรก คือ เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการบริหาร การดำเนินงาน และการประเมินผล (สพช., 2538ข) ดังนั้นผลกระทบประการแรกที่น่าจะเกิดขึ้นกับโรงเรียนหลังจากที่ได้มีการประเมินตนเองแล้ว คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ผลการประเมิน และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมในการพัฒนางานตามภารกิจให้ได้มาตรฐาน และนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากที่มีการประเมินตนเองของโรงเรียนแล้ว ประเด็นหนึ่งที่น่าพิจารณา คือ การมีการประเมินมาตรฐานโรงเรียนในลักษณะของการประเมินตนเองนั้น โรงเรียนหรือผู้ประเมินเกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง ในการศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนอันเนื่องมาจากการประเมินตนเองของโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาติดตามผล กระบวนการที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนในกรณีการประเมินโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2538 ซึ่งเป็นครั้งแรกหรือเป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพของผลกระทบดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้น

จากการศึกษาโรงเรียนที่ผู้วิจัยเลือกเป็นตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียนหลังจากที่มีการประเมินมาตรฐานโรงเรียน จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ประการที่หนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในโรงเรียนอันเนื่องมาจากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน และประการที่สอง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นภายในโรงเรียน ที่เป็นผลอันเนื่องมาจากการดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดอันเนื่องมาจากผลการประเมินที่โรงเรียนเห็นว่า ควรมีการพัฒนา/ปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง หรือจัดทำขึ้นเพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด

1. กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับโรงเรียนอันเนื่องมาจากการประเมินตนเองของโรงเรียน

ภายหลังจากที่โรงเรียนได้มีการประเมินตนเองและได้สรุปกิจกรรมการพัฒนางานแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนางานตามลำดับ

ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีทั้งที่แสดงออกอย่างชัดเจนในรูปการศึกษาของโรงเรียนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา กับอีกส่วนหนึ่งที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง/ปรับปรุง/พัฒนาให้ดีขึ้นแต่ไม่ปรากฏในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

“พอประเมินแล้ว ก็รู้ว่างานทางสิ่งแวดล้อมเรายังไม่ดี ต้องพัฒนา ผอ. เขาก็เลยให้เขียนโครงการขึ้นมา ก็ทำมาจนทุกวันนี้”

“มีผลนะมีผลมากเลย อย่างกิจกรรมต่าง ๆ ของ...นี้ เมื่อก่อนบางอย่างเราก็จัดอยู่แค่ภายในโรงเรียน พอมีเกณฑ์ตัวนี้ออกมา เราก็พยายามทำให้ดีขึ้น ไปร่วมกับชุมชนมากขึ้น อย่างมีกีฬาเราก็ส่งเด็กเราไปร่วม ไปแสดงเปิดงาน บางทีก็ปิดงาน”

“ที่โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนปฏิรูปฯ ด้วย ก็มีหลายอย่างที่เรากำลังพัฒนา ถ้าดูแล้วนี่มันจะสอดคล้องกัน คือ บางที่เราทำตามนโยบายปฏิรูปฯ มันก็ครอบคลุม ก็พัฒนางานต่าง ๆ ตามไปด้วยในตัว จะว่าเป็นผลจากการประเมินก็มีส่วนนะ มันก็ไม่พ้น 6 งานนี่แหละ”

“ผลที่ประเมินออกมา บางอย่างเราก็แก้ไขกันไปเลย อย่างห้องเรียนนี่แสงไม่พอ เราก็แก้ไขโดยการตัดต้นไม้ทางด้านหลังออก แล้วภายในห้องนี้ก็ติดไฟเพิ่มขึ้น ไม่ได้ทำเป็นโครงการ”

2. กรณีไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับโรงเรียนอันเนื่องมาจากการประเมินตนเองของโรงเรียน

สำหรับโรงเรียนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการประเมินตนเอง มี 2 ลักษณะ คือ ประการแรกเนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่มีลักษณะของโครงการต่อเนื่องที่โรงเรียนดำเนินการมากพออยู่แล้ว และสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนก็เป็นที่ยอมรับของชุมชน

“จะว่ามีผลอะไรหรือเปล่า อาจมีเป็นบางส่วนนะ ไม่แน่ใจ แต่ปกติเราก็มีกิจกรรมเยอะอยู่แล้ว โครงการอะไรที่เราทำกันมาอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ก็เป็นโครงการต่อเนื่องนะ มันเลยไม่ค่อยชัด โรงเรียนเราก็เป็นที่ยอมรับพอสมควรนะ คล้ายว่าที่มีนี่ก็ดีก็พยายามคงไว้”

กับอีกลักษณะหนึ่ง คือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลการประเมินตนเองของโรงเรียนในการที่จะนำมาพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาอย่างจริงจัง

“จะเอาผลมาพัฒนา ที่นี้เห็นจะยากหน่อย ผู้บริหารเขาไม่ค่อยสนใจ แค่ประเมินนี้เขาก็โยนมาให้ผมรับผิดชอบคนเดียว”

“อยากนะ อยากพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น แต่อย่างว่าแหละ ผู้บริหารเขาไม่สนใจ สน แต่... เงินเราก็มีนะ อย่างสหกรณ์นี้ก็พอมี อยากให้โรงเรียนดีขึ้น ประเมินแล้วเราก็ยังไม่ผ่านนี่เราก็อยากทำนะ ว่ากันจริง ๆ แล้ว สภาพโรงเรียนเราก็พอทำได้ นี่ก็ทิ้งทาสีไปเมื่อปิดเทอมนี้ ถ้าไม่มีคำสั่งลงมา ให้โรงเรียนทำเองเห็นจะยาก”

นอกเหนือจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนในด้านของความเปลี่ยนแปลงแล้ว การที่โรงเรียนได้ประเมินตนเองยังส่งผลให้โรงเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในแง่ที่ว่าโรงเรียนยังขาดอะไรที่เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การเป็นโรงเรียนที่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมการพัฒนางานว่าโรงเรียนควรเร่งดำเนินการกิจกรรมใดก่อนเพื่อให้ได้มาตรฐาน และโรงเรียนยังสามารถรู้จักตัวเองได้มากยิ่งขึ้น รู้ว่ากิจกรรมใดของโรงเรียนที่ยังสามารถพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป หรือกิจกรรมใดที่ถึงจุดอิ่มตัวก็ควรรักษาสภาพเช่นนั้นไว้ นอกจากนี้แล้วการประเมินมาตรฐานโรงเรียนทำให้เกิดการกระตุ้นให้โรงเรียนได้ดำเนินการกิจกรรมอย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการจัดทำหลักฐานต่าง ๆ ไว้ เพื่อการตรวจสอบได้ง่ายขึ้น

“พี่ว่าดีนะ ดีมากเลย ทำให้เราได้แนวทางในการพัฒนางานต่าง ๆ ชัดขึ้นนะ เป็นการกระตุ้นตัวเราเองด้วย เพราะพอประเมินทีหนึ่งเราก็รู้ว่าเราดีขึ้นไหม ทำให้เราพัฒนา อย่างระบบสารสนเทศของโรงเรียน เมื่อก่อนเราก็ทำแต่ไม่เป็นระบบ ตอนนี้เราก็พัฒนาขึ้น เป็นระบบขึ้น ใช้คอมฯ ช่วย”

“การให้โรงเรียนประเมินแบบนี้ ผมว่าดี มีส่วนดีมากเลย คือ กระตุ้นครูในโรงเรียนไปด้วย จะเห็นว่าครูผู้สอนนี้เขาก็พัฒนาห้องของเขา มีการตกแต่งห้อง เพราะพอประเมินเขาก็รู้ว่าต้องมีเกณฑ์อะไรที่จะทำให้ห้องเรียนได้มาตรฐาน เขาก็ทำกัน”

“พอประเมินหลาย ๆ ครั้ง ก็ทำให้การจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ในโรงเรียนดีขึ้น เพราะเรารู้ว่าเราจะต้องใช้ข้อมูลอะไรบ้าง ฝ่ายที่รับผิดชอบเขาก็จะเก็บข้อมูลไว้ พอถึงเวลาประเมินเราก็มีข้อมูล ไม่ต้องวิ่งหากันแบบครั้งแรก ๆ จะง่ายขึ้น”

จากที่ได้มีการประเมินมาตรฐานโรงเรียนจะเห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนอันเนื่องมาจากการประเมินตนเองของโรงเรียนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไปในแง่ของการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนให้ได้มาตรฐานซึ่งอาจจะสังเกตได้อย่างชัดเจนจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ตามผลที่ได้จากการประเมินตนเอง หรือบางกรณีอาจมีการปรับปรุงแต่ไม่ระบุไว้ชัดเจน โดยมากมักจะเป็นการแก้ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกจากนี้แล้วการได้ประเมินตนเองยังช่วยทำให้โรงเรียนได้รู้จักตัวเองมากขึ้น บุคลากรในโรงเรียนได้ทราบแนวทางในการพัฒนางานก่อให้เกิดการพัฒนาในหลายด้านตามมาดังกล่าว